

Rudolf Steiner – Marcello Haugen: Hva skjedde i forbindelse med eksklusjonen?*

Cato Schiøtz

1.

«Antroposofi i Norge» har tidligere behandlet forskjellige sider av temaet «Rudolf Steiner og Norge», f.eks. hvilke foredrag Steiner holdt her i landet og Steiners forhold til Henrik Ibsen.

Det er i denne forbindelse grunn til å fremheve en annen nordmann – ikke fordi det finnes mye skriftlig materiale om vedkommende i GA, men fordi Steiner møtte ham flere ganger, og fordi det foreligger en omfattende dokumentasjon. Jeg sikter til Marcello Haugens forhold til Steiner. Dette forholdet er både interessant og kontroversielt.

Vi skal i denne forbindelse se på de nærmere detaljer om det mest dramatiske: Eksklusjonen av Marcello Haugen fra Antroposofisk Selskap i april 1914. Som grunnlag for behandlingen er benyttet det materialet som ble offentliggjort i «Beiträge zu Rudolf Steiner Gesamtausgabe» nr. 105 (1990), og som tidligere ikke har vært oversatt til norsk.

2.

Marcello Haugen traff Rudolf Steiner første gang i forbindelse med Steiners foredrag i Kristiania i 1912, og han møtte ham på nytt året etter i forbindelse med Steiners foredrag om Det femte evangelium.

Etter anbefaling fra sentrale norske antroposofere reiste Haugen til Tyskland i desember 1913 for å følge Steiners foredrag. Han fikk også adgang til å følge Steiners undervisning i den esoteriske skolen. Dette skjedde etter sterk anbefaling fra ledende norske medlemmer, bl.a. Richard Eriksen, Ole Reitan og Francke Fadum.

I en personlig samtale med Rudolf Steiner opplyste Haugen at han ville reise til Tyskland. Han hadde tidligere blitt personlig kjent med enkelte tyske medlemmer, og disse inviterte ham til Tyskland. I tillegg ønsket han å bli en personlig elev av Steiner.

Steiner ba et eldre medlem, fru Camilla Wandrey, som også var i Kristiania

* Artikkelen er et utsnitt av et foredrag om Rudolf Steiner og Marcello Haugen, tidligere holdt under «Fyresdalseminaret» 29. august og i Forum Berle 6. november 2007. Foredraget vil – sammen med Steiners omtale av saken i to foredrag og i et brev til Friedrich Rittelmeyer – antagelig bli publisert i tidsskriftet LIBRA i 2008.

høsten 1913, om å ta seg av Haugen og hjelpe ham. Camilla Wandrey, som den gang var leder av arbeidsgrupper i Hamburg og Bremen, og styremedlem i selskapet, påtok seg oppgaven med stort personlig engasjement.

3.

Marcello Haugens Tysklandsopphold forløp imidlertid helt annerledes enn forventet. Han aksepterte invitasjoner fra flere medlemmer, bl.a. i Stuttgart og Nürnberg, hvor han til å begynne med ble tatt åpent imot, men tidlig begynte de første forbehold angående hans spesielle fremgangsmåte å melde seg.

I desember 1913 fulgte han Rudolf Steiners foredragsrekke «Kristus og den åndelige verden» (GA 149) i Leipzig, og kom i januar 1914 til Hamburg, hvor han var gjest hos Camilla Wandrey.

Haugen skulle utdype sine kunnskaper for så vidt gjelder *erkjennelsesgrunnlaget* for antroposofien, men var mindre interessert i denne skoleringsprosessen. Han gjenopptok sin reisevirksomhet og oppholdt seg i mars 1914 i Maran og reiste videre til Wien.

På disse turene skapte han adskillig uro. Han gjorde tilnærmelsesforsøk overfor forskjellige kvinner, samtidig som han presenterte/markedsførte seg som antroposofisk klarsynt. Uroen ble så stor og klagene så mange at sentralstyret i Antroposofisk Selskap i april 1914 så seg nødsaget til å behandle forholdet Marcello Haugen i sin alminnelighet og spørsmålet om eksklusjon i sin særdeleshet.

I «Beiträge» nr. 105 er det fremlagt flere dokumenter i forbindelse med eksklusjonsdiskusjonen, og vi skal kommentere seks av nøkkeldokumentene. De gjengis i sin helhet på norsk i dette og det neste nummeret av «Antroposofi i Norge» i Jakob Kvalvaags oversettelse.

4.

«Der Fall Marcello Haugen» ble diskutert på et eget styremøte i Antroposofisk Selskap 24. april 1914 (se bilag 1, s. 30). Der var bl.a. Rudolf Steiner, Marie von Sivers og flere andre ledende antroposofere til stede. Det foreligger et stenografisk referat fra både dette møtet og møtet tre dager senere. Av det stenograferte referatet fremgår at Steiner var sterkt kritisk til Haugen. Haugen hadde «en sterkt patologisk personlighet», og han ble omtalt som en «psykopatisk mindreverdighet».

Den oppsikten som Haugen hadde vakt, skadet den antroposofiske sak, og hans omgang med kvinner ble kritisert. For øvrig taler det stenografiske referatet for seg.

Nytt møte ble innkalt tre dager senere (se bilag 2, s. 35). I tillegg til delta-

gerne fra 24. april var Carl Unger og Michael Bauer til stede sammen med Francke Fadum fra Kristiania. Av dette stenografiske referatet fremgår at det var adskillig uenighet med hensyn til hva som burde gjøres med Haugen. Både Mikael Bauer og Francke Fadum forsvarte ham. Steiner fastholdt imidlertid sin kritikk, og det ble besluttet å ekskludere Haugen. □

Annen del av artikkelen kommer i neste nummer.

Dokumenter vedrørende Marcello Haugens eksklusjon fra Antroposofisk Selskap

For de protokollerte punktene fra styremøtene i Berlin 24. og 27. april 1914 (Bilag 1 og 2) er de stenografiske notatene ikke 100% dekkende; lakuner er angitt i teksten med (...). Bilagene er oversatt av Jakob Kvalvaag.

1. Styremøte 24. april 1914

Til stede: Rudolf Steiner, Marie von Sivers. Elise Wolfram, Camilla Wandrey, Thekla von Reden, Kurt Walther, Franz Seiler, Johanna Mücke, Friedrich Kiem, Mathilde Scholl, Eugenie von Bredow, Eugèn Lévy.

Marie von Sivers: Vi har innkalt til et styremøte for å snakke om saker som er blitt nødvendige.

Elise Wolfram: Jeg vil innlede med å si at vi vil foreslå å utelukke et medlem fra vårt selskap. Det finnes ikke noe alternativ, det ville bare føre til nye ulykker. Det dreier seg om nordmannen Haugen. Denne mannen har gjennom sin måte å opptre på, gjennom sin egenart, vakt en beklagelig oppsikt. Overalt hvor han har vært, har det oppstått ting som jeg vil komme tilbake til. Når jeg har tatt initiativ til forslag om utelukkelse, så har det ikke skjedd ut fra hårdhet eller hjerteløshet. Alt som jeg sier her, har jeg også besnakkert med Haugen selv, men overfor mennesker av en slik natur er det helt utfruktbart å snakke. Jeg er personlig sympatisk innstillet til ham. Jeg synes om ham og er ham takk skyldig i og med at han i en vanskelig situasjon hjelp til med å helbrede min datter. Jeg snakker altså her contre cœur (i strid med mine følelser). Men man blir nødt til å stille seg det spørsmål hva som må gjøres for at han ikke skal skade vår sak. Herr Haugen kan ikke la være å fortelle enhver han lærer å kjenne alt mulig som han angivelig vet på grunnlag av sine magiske evner, hemmeligheter fra deres liv, som får dem til å stusse og betrakte ham som en undergjører. Han kan heller ikke holde seg unna det som han kaller «almen menneskekjærlighet», det vil si at når han helbreder unge piker eller kvinner, generer han dem med beføling og kyss, og vi har hatt anledning til å se at han ved slike anledninger viser den ufine eiendommelighet at han snakker mindre om helbredelse enn om andre ting. Vi har spurt ham om det ikke kunne være mulig å la slikt være.

Fru Wandrey har på en hengiven måte tatt seg av ham. Hun har hatt ham i sitt hus, har forsøkt å få ham til å konsentrere seg om arbeidet, med tanke på hans egen utvikling. Det gikk også tålelig bra til å begynne med. Men nå er det ikke lenger

mulig. (...) Gjennom sine venner blir han sluppet løs i forskjellige byer. Han er ikke før kommet til en by, så er heksesabbaten i gang. Alle og enhver vil møte ham for å få vite hemmeligheter og oppleve ham som et sensasjonsobjekt.

[Det fortelles om et tilfelle i Stuttgart. Notatene er her for sparsomme til at det lar seg rekonstruere.]

Han ser det ikke selv. Innsikt kan man kun oppnå gjennom tenkning, og tenke kan han ikke, slik at han ganske enkelt ikke er i stand til å lære det som her trengs. Hvis det skal fortsette med at han vekker slik oppsikt som han nå gjør, vil hele vår bevegelse komme i vanry. Slik kan det ikke holde frem. Vi kan ikke ha noen som skal være esoterisk elev av doktor Steiner og samtidig stiller seg frem som sensasjonsmaker, og som naturlege og profet påberoper seg privilegier. Jeg kan ikke bedømme hva det er for en individualitet som står bak, men dette går ikke an. Og jeg tror ikke at et løfte fra Haugen er noe å bygge på. (...) Han bare diskriminerer vår bevegelse, som ellers har nok å gjøre. For det er åpenbart hvilke angrepsmuligheter han skaper. Han forteller folk politiske hemmeligheter, har historier med unge piker og fruer (...)

[Nok et tilfelle blir beskrevet.]

Camilla Wandrey: Jeg kan bare slutte meg til fru Wolfram. Det er ubetinget nødvendig å gjøre noe, selv om det er svært vanskelig å utelukke et menneske. Han har tross alt stor ærbødighet for doktor Steiner og vår sak. Det bryter stadig vekk igjennom. Det var i førstningen ikke slik. Når han mottar esoterikk, griper det ham dypt. Man står rådvill overfor ham og vet ikke hvordan man skal forstå hans opp-treden. Jeg ville føle det som meget smertelig hvis han skulle bli utelukket.

Marie von Sivers: Det handler dog om hvorvidt vi har hengivenhet for en personlighet eller for vår sak. Disse tingene har plutselig veltet inn over oss. Vi er nå tvunget til å rydde opp i denne saken. Vi kan da ikke ta inn hvem som helst, også den som er unormal, og så si: Pass på at dere ikke kommer under hans innflytelse. – Det finnes ingen mulighet til å beskytte selskapet mot et slikt ivesen.

Elise Wolfram: Vi har allerede, både hjertelig og inntrengende, henvendt oss til de medlemmer det her gjelder. Vi har henvendt oss til herr Fadum, men uten spor av resultat. Hva vi her sier, har vi allerede sagt til herr Fadum. Mener De, fru Wandrey, at herren fortsatt skulle være i stand til å danne seg et riktig bilde av vår bevegelse? Jeg sa til ham i Wien at han skulle holde opp med håndspåleggelse og kyss. Da sa han: «Jeg trekker meg tilbake til ensomheten.» Det er som hos små barn, så snart man vender ryggen til, fortsetter de leken («das Tralala»). Han sier: «Det er meg virkelig bevisst hvor stort alt er som jeg lærer av doktoren», og så sier han: «Han forteller meg alltid det som jeg allerede vet; doktoren har kun den fordel at han kan uttrykke det med slike velvalgte ord». – Han mener altså at han for lengst er i besittelse av antroposofien. (...) Der er altså ingen egentlig innsikt til stede, i og med at han ikke behersker tanketeknikken.

Camilla Wandrey: Når jeg arbeider sammen med ham, er han berørt i sitt dypeste indre. Det finnes altså andre sider i ham. Men jeg må absolutt ta avstand fra hva han gjør.

Elise Wolfram: Sett Haugen i en glassklokke og sett så Dem selv inn til ham. Jeg vil ikke fraskrive ham hans menneskekjærlighet, men (...)

Rudolf Steiner: Naturligvis kan det forekomme kollisjoner når et slik fenomen støtter sammen med vårt selskap. Det er ikke lett å gjøre noe med det, man blir antagelig tvunget til å gjøre et tiltak. Haugen kom til oss, anbefalt av mennesker innen de høyeste gradene, og han kom nemlig inn i aller siste øyeblikk, da det på forhånd var spørsmål om man skulle ta ham inn eller ikke. I Norge hadde han et godt ry blandt vel ansette medlemmer fra de høyeste gradene. Så slapp han da inn, og dermed begynte hele misforståelsen. Medlemmene tenker ikke over at ved opptagelse av et menneske i ES og ME dreier det seg om å hjelpe dem som kommer inn. Medlemmene forstår ikke at det skal være en hjelp, men de hengir seg i stort omfang til den misforståelse at det er en utmerkelse. De tilber vedkommende personlighet, til tross for at alt er gjort for at det skal være klart at hvis det ikke foreligger noe mot vedkommende, kan man ikke utelukke noen som vennene i selskapet har anbefalt til oss, og som trenger å bli helbredet gjennom det som vi kan gi. (...) Således ble han opptatt på grunnlag av meget sterke anbefalinger fra våre norske venner, som igjen var sporet av hans berømmelse i avisene, noe han hadde oppnådd gjennom sine diverse krumspring. Om dette menneske måtte jo tenke at han kunne opptaes i vårt selskap fordi han var på feil vei og burde lære noe. Så ble han altså tatt inn i de interne kretser.

Han kom da til meg og snakket om at han ville forlate det yrke som han til da hadde hatt, jernbanearbeider, og vie seg til en helbredelsesvirksomhet, kanskje han skulle studere medisin. Jeg sa til ham at han skulle sette seg inn i teosofien og beskjefte seg med den. Derpå kom det også frem at han tenkte på å reise til Tyskland. Jeg kunne jo ikke si: De får ikke reise til Tyskland.

Inntil dette punkt forløp tingene offisielt bra. Uoffisielt utviklet det seg anderledes. Bak kulissene hadde velmenende, men dårlig underrettede venner følt seg foranlediget til å utvirke at våre venner i Tyskland rent materielt skulle tilby ham mulighet til å komme til Tyskland; og jeg tror at det i dette tilfelle er blitt forberedt av ham selv med stor instinktiv dyktighet, for han ville ellers ikke ha kunne reise til Tyskland. Så dukket han da opp i Tyskland. Det var ikke tale om at han skulle gjøre noe annet enn å lære; og hvis han ville høre foredrag, skulle han ikke gå dit av noen annen grunn enn å lære. Han er blitt understøttet fra finansielle kilder. Jeg ba advarende fru Wandrey å holde et øye med ham. Jeg sa til henne at hun skulle ta seg av ham og ha et øye på ham, for at han ikke ut fra [... her følger et uleselig ord]. For det første har man i ham å gjøre med en sterkt patologisk personlighet, som har denne helbredende kraft i seg som sjelelig syke mennesker ofte har og som kan virke på andre mennesker. Og at han har sigøynernes spådomsevne i seg, henger sammen med hans psykiske eksalterthet, som man med nåværende medisinske terminologi ville kalle «psykopatisk mindreverdighet». Det er et klassisk, typisk tilfelle av et «psykopatisk mindreverdig» menneske. Men hvorfor skulle det behøve å forstyrre noen, hvis han ikke gjorde annet enn å studere teosofi? Fru Wandrey sier at fordi det bor en sigøynersjel i ham, glipper han kronisk ut av seg selv. Han har stadig vekk stukket av fra fru Wandrey, det hører med til sykdomsbilledet ved «psykopatisk mindreverdighet».

Så brer plutselig det rykte seg at han kan helbrede og at han kan fortelle folk alt mulig fantastisk. Jeg må stille to spørsmål som har med saken å gjøre og som må

besnakkes. Det er blitt sagt at jeg skulle ha ønsket at han kom til Tyskland. Stemmer det? Han har sagt til meg at han skulle dra til Tyskland, til Heidelberg.

Elise Wolfram: Det er blitt sagt at dr. Steiner skulle ha oppfordret ham til det.

Rudolf Steiner: Derpå gikk han omkring og fortalte dette. Som det med selvfølghet forekommer hos «mindreverdige psykopater», er han et løgnaktig menneske. Dette er alt sammen termini technici, ord som brukes til å forklare et tilfelle, ikke til å fordømme ham. Det er den ene siden av saken. Den andre side er: Slike mennesker kan tilhøre vårt selskap; vårt selskap er der for å kunne hjelpe slike mennesker. Selskapet kan ta imot slike mennesker hvis våre medlemmer ikke lar seg dupere av dem. Til og med er mange mennesker blitt syke, noe de ellers ikke ville blitt, fordi de føler trang til å bli helbredet av ham. Man har rett og slett dannet et hoff omkring ham. Det er nå dessverre slik at vårt selskap ikke er modent for omgang med slike mennesker. Istedenfor at selskapet skulle virke som et oppdragelsesmiddel for ham, viser det seg at en del av medlemmene kaster seg for hans føtter. Og saken er da at den andre delen av selskapet må beskyttes mot ham. Det er umulig å ha ham i selskapet. [...]

Når han gjør tilnærmelser til unge piker og behandler dem på den måten som det er blitt beskrevet, med berøring og kyss, så behøver man ikke straks av den grunn betrakte et slikt menneske som en farlig personlighet, og jeg vil heller ikke snakke om at selskapets renommé kan ta skade av den grunn. Jeg finner derimot at de unge piker og damer kan ta skade på sitt renommé. Men at selskapet skulle skades [... lakune i stenogrammet].

Man står overfor det dilemma at man ikke kan forlate seg på selskapet. Det har virkelig forekommet at mine antydninger i et spesielt tilfelle er blitt forstått så dårlig at jeg helst ikke vil si noe om dette tragiske forløp, da det fremdeles kan vekke sårede fornemmelse. På spørsmål om man skulle la seg behandle av Haugen, har jeg foreslått dette og hint, men ikke nevnt Haugen, for der finnes ikke den minste grunn til å satse noe på ham. [...]

Siden selskapet ikke er modent for det, har vi ingen annen utvei enn å vurdere iverksettelsen av en utelukkelse. Men jeg ville gjerne vite noe om to avgjørende ting. Jeg vil gjerne høre noe om konkrete tilfelle hvor han har fortalt folk om hemmeligheter i deres liv, og jeg vil høre noe om et bestemt tilfelle av helbredelse. (Til fru Wolfram:) Jeg vil ha underbyggelse av at han virkelig har helbredet Deres datter. Jeg ønsker å få vite noe om disse to punktene.

Elise Wolfram [forteller en hendelse som ikke lar seg rekonstruere av stenogrammet].

Camilla Wandrey: [Begynnelsen av innlegget kan ikke rekonstrueres.] Det andre er en forlovelse som ingen visste noe om. Von Dibberns sønn hadde forlovet seg, og da bruden var meget ung, skulle det ikke snakkes om. Haugen kjente ikke piken, men i forbifarten sa han til von Dibbern: «Deres sønn har forlovet seg.» [...]

Haugen roser seg av at menneskene blir klarsynte av hans behandling. Jeg bebreidet ham at han kunne si slike ting.

[Det følger en skildring av hennes egen sykdom og virkningen av Haugens behandling. Se også brev fra C. Wandrey til R. Steiner 4. mars 1914.]

Elise Wolfram: [Forteller en historie der et korallsmykke spiller en rolle. Detaljene

kan ikke rekonstrueres.]

Rudolf Steiner: Først må man undersøke om ikke den unge Dibbern selv har sagt til Haugen at han har forlovet seg. Herr Dibbern har også bragt til torvs – det har andre fortalt meg i disse dager –, at han kunne spille bedre violin når Haugen satt hos ham. Saken med korallsmykket er et kjent trick; med Haugen er det mulig at han vet slike ting. Det er ikke akkurat ting som ryster verden. I Wien har også fru Wandrey fortalt at han skulle ha berettet livshemmeligheter til en østerriksk adelsdame. Dette er ikke konkrete saker.

Camilla Wandrey: Vi satt tilbords i [...] og noen hadde mistet 10.000 kroner. Haugen sa: Jeg vet godt hvor de er; de falt av vognen og ligger i sneen, knapt 20 meter fra huset.

Rudolf Steiner: Hvordan var det med helbredelsen av Deres datter, fru Wolfram?

Elise Wolfram skildret utførlig at hennes datter på grunn av overanstrengelse og sjelig belastning for to år siden hadde lidd av brekninger. Haugen hadde helbredet henne ved å legge hånden på henne og stryke henne, og hadde dessuten foreskrevet en varm te, han hadde også gått spaserturer med henne og hadde to ganger kysset henne.

Marie von Sivers: Han har noe pent å si til alle damer. Den ene har en vakker kropp, den andre et vakkert eterlegeme og den tredje et vakkert astrallegeme.

Rudolf Steiner: Tilfellet med helbredelsen av Deres datter er typisk, det røper kjensgjerningene. Men man kan også forteller kjensgjerningene slik: Erna kom til Hamburg, der inntrådte det kritiske punkt i hennes sykdom, og hun ble frisk. Haugen har jo ikke sagt noe spesielt. Slike kriser går over. Mennesker vil gjerne bli klappet og innimellom få høre noe hyggelig. Erna ble helbredet ifølge sykdommens naturlige forløp. Det andre forløp ved siden av. Hva Haugen gjorde, begrenser seg angående sunnhets- eller sykdomsforhold til at han forordnet varm te; og at han gikk spaserturer med henne, kan dessuten ofte virke gunstig. Men det ville føre til misforståelser hvis man holdt dette for en særlig høyt utviklet legekunst. Disse tingene gjøre det ikke nødvendig å reise sak mot ham. [...]

De har antydnet at det er en høy individualitet som har inkarnert seg i Haugen. Har De noen grunn til å anta slikt? (til fru Wandrey). Slike ting antar man når man har en grunn til det.

(Svar mangler.)

Rudolf Steiner: Selv om det skulle være sant, at det var en høy individualitet som har inkarnert i Haugen, så skulle ikke det kunne bevirke noe slikt i selskapet. [...] Hvis han var noe slik, så ville det utspille seg på en helt annen måte.

Camilla Wandrey eller *Elise Wolfram:* [Uklart i stenogrammet.] Man kunne vel også si at det er en ulykkelig inkarnasjon når man blir født med sigøynerblod i Norden.

Rudolf Steiner: Hittil er det ikke fastslått annet enn at det har kommet en fra Norden som har skapt ugreie hos oss.

Marie von Sivers: Han var her kun under generalforsamlingen, men berlinerne har ikke strømmet til ham.

Rudolf Steiner: Han er «psykopatisk mindreverdige», det er noe som fort lar seg innse. Medlemmene må venne seg av med at mennesker ikke slipper inn i selskapet fordi de er et medium eller noe lignende.

2. Styremøte i Berlin 27. april 1914

I tillegg til deltagerne fra møtet 24. april 1914 var der til stede: Carl Unger (Stuttgart), Michael Bauer (Nürnberg), Francke Fadum (Kristiania).

Marie von Sivers åpnet møtet.

Elise von Wolfram orienterte de sist ankomne om hva som var blitt sagt på forrige møte og føyer til at det i Hamburg var blitt masse støy rundt Haugen.

Camilla Wandrey: Det har ikke vært noe bråk rundt Haugen i Hamburg. [...] Haugen virker fascinerende på dem han ønsker å virke på. Jeg har sagt til ham at han må vokte seg for å gjøre bruk av sine okkulte evner. [...] Han sa at de midler han har fått i gave, virker slik på mennesker at de blir klarsynte. Hans evner kan kun forvandles dersom han arbeider med åndsvidenskap. Han må isoleres fra andre mennesker og ikke besøke foredrag eller annet, for da vil han straks sette i gang med sine saker igjen. Jeg har henvendt meg til frøken von Sivers og til herr Doktor og har uttalt at jeg synes tingene må stanses og herr Haugen sendes tilbake til Norge. Skylden ligger i hovedsak ikke hos herr Haugen. Han har utført slike ting som han kjente til. Skylden ligger hos de norske medlemmene, som har sluppet ham løs på oss, og hos våre medlemmer, som ukritisk har tatt imot ham.

Marie von Sivers: De mener at de norske og tyske medlemmer har skylden. Men han driver med sine kunster her, han har her i landet reist fra sted til sted og har praktisert sine fremgangsmåter, som står i motsetning til vår måte, og i dette ligger det en stor del av skylden.

Camilla Wandrey: Jeg kan ikke se så mye skyld. Han er en ubearbeidet personlighet og må arbeide og oppta desto mer. At erkjennelseskraften først vil virke etter hvert, er jo klart.

Elise Wolfram: Hva fru Wandrey sier, er helt riktig. [...] Men familien Dibbern ville ikke ha gitt så mye til Haugen hvis ikke fru Wandrey hadde gått slik inn for ham og hadde medvirket til en slik voldsom nimbus omkring Haugen. Herr Dibbern gav ham en ny dress og fikk reparert en gammel, dessuten har han gitt ham penger. Jeg har også gitt ham penger, for at han skulle kunne reise omkring.

Marie von Sivers: Dreier det seg ikke heller om hva faren med Haugen består i? Mange er blitt lurt, på forskjellige steder. Hvor han enn kommer, kommer han med sin berømmelse. Spesielt i Wien gjorde han det slik at han i vide kretser pådyttet enhver noe sensasjonelt. Han har også hatt finansielle kilder. Da han kom, var han uten midler. I Norge har man latt det tilflyte ham penger, og han har da her fått anledning til å benytte sine kunster som inntektskilde, da han hadde behov for ytterligere kontanter. Kanskje vil herr Fadum si noe til dette.

Francke Fadum: Jeg har ikke den samme oppfatning av saken, men jeg beklager hvordan det har utspilt seg i selskapet. I Wien ble jeg trukket inn i saken da fru Wandrey oppfordret meg til å hjelpe Haugen, så langt det var mulig. Da fikk jeg vite alt han hadde gjort, og det smerter meg meget å høre om denne saken. Jeg snakket da også med herr Bauer, og for å få vite hva som var sant, ba jeg Haugen å treffe fru Wandrey så vi kunne få oppklart tingene. Jeg ba fru Wandrey i begges nærvær å si hva hun hadde fortalt meg, og da viste det seg at tingene var helt anderledes. Jeg fikk ihvertfall det inntrykk at fru Wandrey kanskje hadde pyntet på ting-

ene i sin sjel. Alle beskyldninger som ble lagt frem mot Haugen, ble til ingenting. [...] Siden hjalp jeg Haugen så godt jeg kunne. Selv har jeg fått det inntrykk at Haugen er et godt, et edelt menneske som man kan hjelpe. Men han har mye som han må venne seg av med. Han har ikke beklaget seg over fru Wandrey.

Camilla Wandrey: Jeg tror ikke De har forstått alt, siden De ikke skjønner tysk så godt. Jeg sa til Dem at Haugen hadde kastet seg over X og kysset henne og villet forføre henne. Jeg sa til Haugen: Mitt hus er en kirke, og jeg ønsker ikke at slike ting skal skje i mitt hus. Da svarte han: I kirken kysser man hverandre og elsker hverandre også, det skal man ikke vurdere slik.

Francke Fadum: Mitt inntrykk er at det i mage tilfelle er slik at saken faller tilbake på den som har satt den i gang og at pikene selv er skyld i dette.

Rudolf Steiner: På hvilken måte?

Francke Fadum: Jeg vil tolke det slik at mange av disse sakene er blitt gjort til noe annet enn de var.

Rudolf Steiner: Faktum er dog det at moralen i vårt selskap ikke får brytes ned slik at han - jeg vil ikke si kan kysse tjenestepikene - til og med kan kysse de kvinnelige teosofar. Det gjenstår å bringe på det rene om han har kysset frøken X med hennes tillatelse, for da kan man ikke anvende uttrykket «forføre». Dersom det skjedde mot hennes vilje, kunne man jo si at Haugen har latt seg rive med.

[...]

Elise Wolfram: Til min datter har han sagt at hun må være en gammel sjel.

Rudolf Steiner: Vi kan ikke gjøre det på annen måte enn av sier at ikke vil ha noe å gjøre med de kunster som han har utøvet og at han derfor må utelukkes. Selskapet kan vi ikke forandre hvis vi ikke skulle gå over til å ikke oppta kvinnelige medlemmer under førti år.

Michael Bauer er ikke enig i utelukkelsen; han tror ikke at Haugen er uforbederlig.

Rudolf Steiner: Det brevet som fru Wandrey har skrevet til meg, var allerede flere uker gammelt da saken i Wien nådde et høydepunkt, der vi kunne se at hvis dette skulle fortsette slik, ville vi ha et tilfelle som var verre enn saken med Leadbeater. Vi kan ikke vente til Haugen har forbedret seg og ødelagt selskapet.

Camilla Wandrey: Jeg ser også, etter det jeg har erfart hos Haugen, at den usannhet som nå trer så sterkt frem hos ham, ikke har noen plass i vårt selskap. Han har brystet seg over at han har fått foretrede hos keiseren av Østerrike.

Rudolf Steiner: Han kan nok forbedre seg, men vi kan ikke la selskapet ødelegges for herr Haugens skyld. Enten må vi se bort fra selskapsprinsippet [...] - det er en fryktelig tung sak å skulle si dette, siden andre medlemmer har gitt så store ofre for å få i stand Dornach. Man kan være bedrøvet for Haugens skyld, men det er slik at selskapet ikke har kunnet beskytte seg mot overfallene fra herr Haugen. Altså må vi fjerne Haugen. Jeg har det brevlig fra ham at han nå reiser til Norge. Det kommer ikke an på hva Haugen gjør. Hva det kommer an på, er hva *vi* gjør. Vi må gjøre noe.

?: Jeg kjenner ham bare fra avstand. Vi var jo allerede på forhånd klar over at slike saker som her er blitt beskrevet, er karakteristisk for sjarlataneri. Og siden han har fått så mange tilhengere, synes det å foreligge en misbruk av dømmekraften i vårt selskap. Medlemmene synes slett ikke å merke hva det er for uvesen han bedriver.

Carl Unger: Han har jo også etter utelukkelsen anledning til å forbedre seg. (Til fru Wandrey:) De kan jo undervise ham i teosofi om han ikke er medlem. [...] Det må jo også konstateres at alle forsøk på å begrunne bedømmelsene har vært forgjeves hvis ikke selskapet har vist seg sterkt nok til å tåle en slik basill.

Michael Bauer: Han skulle forbyes å delta i foredragsrekkene.

Rudolf Steiner: Det kan man ikke. Han kan utelukkes fra esoterikken, det er han allerede, men ikke fra foredragene. Så lenge han er medlem, må han ha de samme rettigheter som ethvert annet medlem. Dessuten ville vi ikke oppnå noe med det, hvis vi ikke kan forklar at et slikt menneske ikke får virke på den måten i selskapet vårt. Utelukkelsen er ingen straff. Ethvert selskap har rett til å erklære at noen ikke kan være medlem. Derimot ville det være en straff å forby noen som er medlem å delta i foredragene. Hvis det kom an på meg, ville jeg tilby ham muligheten for å bli profesjonelt behandlet. Men den mulighet har jeg ikke. Her kommer det derimot an på noe annet, nemlig hva vi kan gjøre ut av selskapsprinsippet.

Carl Unger: Hvis man ikke helt kategorisk forklarer at han er umulig å ha i selskapet, så vil et stort antall beundrere slutte seg sammen, og dette at han trekker seg tilbake, vil de se som et hemmelighetsfullt moment. Slik er i virkeligheten medlemmenes psykologi. Den eneste utvei er en skarp reaksjon fra selskapet, der det blir tydelig klart hva som ligger til grunn, slik at medlemmene ikke bare ser dette ene tilfelle, men kan erkjenne som typisk hva som må anses som riktig eller galt innen selskapet. For det som her foreligger berører grunnlaget for hele bevegelsen.

Elise Wolfram: Jeg vil si en ting til herr Bauer: Tror De at det overhodet er mulig å ta imot et løfte fra Haugen nå? Herr Haugen er slett ikke i stand til å holde et løfte. Og det er umulig å isolere her Haugen. Fordi han har sigøynerblod i årene, smyger han seg alltid gjennom maskene.

[...]

Michael Bauer: Man må tenke på at Haugen først for kort tid siden sluttet i tjeneste og begynte et fritt liv, noe han ikke helt tåler. Jeg er av den tro at Haugen ikke er uforbederlig. [...]

Elise Wolfram: Vil De risikere at Haugen tar seg enda større friheter overfor de unge damene?

Michael Bauer: Jeg kan ikke se hva det har å gjøre med en vesensmessig tilhørighet til vårt selskap. Jeg ville ikke være så abstrakt.

Elise Wolfram: Det er nødvendig at han gir en motytelse for alt det han har fått fra selskapet.

Rudolf Steiner: Hans motytelse består i at han ødelegger selskapet. Om vi ikke gjør noe, så har det allerede skjedd nok til å bringe selskapet i miskreditt.

Eugène Lévy: Som gammelt medlem må jeg si at sentralstyret her må ta en avgjørelse. Sentralstyret skulle på det sterkeste sette seg inn for å skape en sunn tilstand i selskapet. Man må helbrede sykdommen, selv om middelet er en utelukkelse. Man må ta smittefaren i betraktning.

Kurt Walther: Men herr Bauer bør få legge frem hvorfor han er imot utelukkelsen.

[...]

Michael Bauer: Jeg ønsker ikke å beskytte Haugen, det må være klart. Men jeg kan ikke innse at tilhørighet til selskapet skal avhenge av hvordan den enkelte der opp-

fører seg moralsk sett.

Rudolf Steiner: I vårt selskap kan vi ha de mest lurvete personer, hvis de er i stand til å forbedre seg. Hos herr Haugen fantes også slike forutsetninger, bortsett fra at vi er blitt overrumplet. Fra begynnelsen av var forutsetningen den at Haugen var et menneske som må lære, han var en som først måtte bli et menneske. Og så skjedde det at han ikke ble gjort til et menneske, men at han bragte inn et element i selskapet som gjør at han ikke lenger kan bli der. En slik en har ingen rett til å tilhøre selskapet.

Michael Bauer: Jeg vil be om at jeg får lov til å stemme separat. Jeg er ikke mannens psykiater. Jeg kjenner ham som et menneske som man kan sette pris på etter hans egenart.

Carl Unger: Det er likevel det mildeste at han blir utelukket.

Rudolf Steiner: Utelukkelse er ingen straff, men er en erklæring om at selskapet ikke vil ha noe med ham å gjøre. Selskapet må erklære at det forestiller seg noe annet om et medlem, og at han blir utelukket.

Carl Unger: Hvis det her ikke blir grepet inn radikalt, hindrer vi de yngre medlemmene i å se at dette ikke er den okkultisme som undervises av oss.

Rudolf Steiner: Når det gjelder [...] kan man til og med begripe at folk trekkes til ham. Det kan man bare beklage, men på den annen side begriper man det, for den som er syk, klamrer seg til et halmstrå. [...] □

(Bilag 3-6 kommer sammen med annen del av artikkelen i neste nr.)

Innkalling til

ÅRSMØTE I ANTROPOSOFISK SELSKAP I NORGE

Årsmøtet 2008 finner sted på Berle Antroposofisk Arbeidssenter (Oslo)

lørdag 12. april 2008 kl. 10.00

i tilknytning til Antroposofisk Selskaps vårstevne
«100 år antroposofi i Norge».

Saker som ønskes behandlet på årsmøtet meldes skriftlig
til Arbeidsledelsen *innen 15. mars 2008*.

Forslag mht. styrets sammensetning sendes skriftlig
til valgkomiteen *innen 16. februar 2008*.

Adresse:

Antroposofisk Selskap i Norge, Oscarsgate 10, 0352 Oslo
(merk konvoluttene «Årsmøtet» eller «Valgkomiteen»)

Arbeidsledelsen

Rudolf Steiner – Marcello Haugen: Hva skjedde i forbindelse med eksklusjonen? (II)

Cato Schiøtz

Første del av artikkelen stod i Antroposofi i Norge IV/2007 (s. 28 flg.) og bygger på et foredrag om Rudolf Steiner og Marcello Haugen under Fyresdalseminaret 27. august og i Forum Berle 6. november 2007.

5.

Selve eksklusjonen ble meddelt i et brev fra sentralstyret samme dag (se Bilag 3, s. 28). Det ble understreket at den som vil tilegne seg innholdet i den antroposofiske bevegelse, vet at man ikke kan innlate seg på rent psykiske krefter. Eksklusjonen av Haugen måtte gjennomføres fordi hans oppførsel overskred grensene for det private og antok karakter av psykiske handlinger som sto i motsetning til Antroposofisk Selskaps grunnsetninger. Eksklusjonen kom som en stor overraskelse på Haugen, og han skrev et brev til styret fra Stuttgart 9. mai (se Bilag 4, s. 29), hvor han ba om at de som hadde fremsatt anklager mot ham, måtte gjøre dette skriftlig, «slik at sakene kan bli erkjent i sin sannhet».

6.

Eksklusjonen vakte stor bestyrtelse i Norge. 25 sentrale antroposofere, herunder bl.a. Richard Eriksen, Marta Steinsvik, Ole Reitan og Christian Smit, tilskrev sentralstyret i mai og kritiserte saksbehandlingen (se Bilag 5, s. 29). Der heter det bl.a.: «Den omstendighet at herr Haugen er blitt utelukket uten at han fikk anledning til å forsvare seg og uten at man først oppfordret han til frivillig å tre ut av selskapet, har hos oss vekket visse bekymringer for fremtiden.» Brevet slutter slik: «Det synes som om vi unødig legger våre fiender våpen i hendene, hvis det kan sies i overensstemmelse med sannheten at de utelukker medlemmer uten at de hadde anledning til å forsvare seg.»

7.

Denne protesten ble kontant avvist fra sentralstyret i brev. Det foreligger et brev – også fra mai 1914 – undertegnet av Marie von Siverts og Carl Unger etter et håndskrevet forelegg av Rudolf Steiner (se Bilag 6, s. 30). Kritikken avvises i sin helhet: «I Haugens tilfelle var det dessuten umulig å gripe til en

saksgang som innebar vitneprov etc., da hver dags utsettelse ville medføre ytterligere skade ... å forhøre ham ville altså medført at styret med viten og vilje hadde bidratt til meget uheldige utvidelser av Haugens fremgangsmåte.»

Sett med dagens øyne er det lett å forstå kritikken fra de 25 norske antroposofene. Det strider nok mot de flestes rettsfølelse at en eksklusjon skal foretas uten at den ekskluderte skal få anledning til å presentere sin versjon og eventuelt oppklare misforståelser eller tilbakevise eventuelle uriktige påstander.

8.

Steiner kommenterte eksklusjonen i to senere foredrag umiddelbart etterpå, henholdsvis i Berlin 28. april og i Basel 5. mai. Det første foredraget er ikke inntatt i GA, men er gjengitt i «Beiträge zur Rudolf Steiner Gesamtausgabe» nr. 105. Det andre foredraget er inntatt i GA 154 som tredje foredrag. I tillegg kommenterte Steiner forholdet til Haugen inngående i et brev til Friedrich Rittelmeyer 1. mai 1914 – også dette brevet er inntatt i «Beiträge» nr. 105.

Ved eksklusjonen av Marcello Haugen ble Haugen utelukket fra direkte kontakt med Antroposofisk Selskap. Han fortsatte imidlertid å interessere seg for Steiner og antroposofien, og fulgte også flere av Steiners foredrag i 1923 i Kristiania – det er imidlertid en annen historie. □

Dokumenter vedrørende Marcello Haugens eksklusjon fra Antroposofisk Selskap

3. Meddelelse fra sentralstyret i Antroposofisk Selskap til medlemmene

Fra de såkalte Scholl-meddelelser nr. VII, juni 1914

Berlin den 27.4.1914

Kjære venner

Dessverre ser sentralstyret seg foranlediget til å uttale, til beskyttelse av de åndelige verdier i vår bevegelse, at herr Haugens fortsatte tilhørighet til Antroposofisk Selskap ikke er forenlig med vår bevegelses grunnlag og mål. Den som virkelig vil tilegne seg innholdet i vår bevegelse, vet at man i vår tid ikke kan innlate seg på rent psykiske krefter.

Antroposofisk Selskap vil selvsagt aldri føle seg kallet til å sette seg til doms over sine medlemmers oppførsel, noe den i ordets strengeste forstand må respektere som en privatsak. Noe slikt kom heller ikke i betraktning til tilfellet med herr Haugen. Det beskrevne tiltak måtte derimot gjennomføres fordi hans oppførsel overskred

grensene for det private og antok karakter av psykiske handlinger som står i motsetning til Antroposofisk Selskaps grunnsetninger.

Selv om selskapet alltid unnlater å gi akt på slike handlingsmåter i engere kretser, kunne det i dette tilfelle ikke se rolig på det som skjedde, da herr Haugens virksomhet antok et omfang som gradvis gav hele selskapet en karakter som stred mot dets vesen, og som i høyeste grad kunne virke skadelig. Herr Haugen benyttet seg, innenfor rammen av hele selskapet, av fremgangsmåter som ikke er forenlige med dette selskapet.

Man kan ikke bebreide medlemmene at de ikke straks kunne gjennomskue hele betydningen av en slik handlemåte; men ledelsen av selskapet må i slike tilfeller bestrebe seg på å gi uttrykk for dets vilje på en utvetydig måte, slik at medlemmene ikke blir hindret i sin bedømmelse ved at selskapet tilsynelatende tolererer det som ikke hører hjemme der. For å avstedkomme dette, fantes det intet annet middel enn at sentralstyret erklærer at en personlighet som virker slik som herr Haugen, ikke kan være medlem av selskapet. Et slikt tiltak skal ikke betraktes som en straff, men kun som en synliggjørelse av selskapets grunnprinsipper i et enkelt tilfelle. Det er nødvendig å gjøre seg det klart at enhver annen fremgangsmåte virkelig ville ha karakter av straff; dette er derimot ikke noe annet enn en erklæring fra selskapet om en riktig erkjennelse av dets vesen.

Sentralstyret håper at det i fremtiden blir spart for slike høyst uvelkomne tiltak, for hvis medlemmene blir mer omhyggelige i sin bedømmelse av slike anliggender, vil selskapet kunne være hva det skal være: et sted hvor personligheter som herr Haugen i ro kan utvikle seg som alminnelige medlemmer, uten at de blir drevet til uakseptable handlinger gjennom den nimbus som en feilaktig bedømmelse omgir dem med.

Med hjertelige hilsener

Sentralstyret

4. Brev fra Marcello Haugen til sentralstyret i Antroposofisk Selskap

Sentralstyret Berlin

Som svar på Deres skrivelse av 27.4. tillater jeg meg høfligst å be om å få uttrykke det ønske at vedkommende personligheter som har foranlediget anklagen mot meg, må bli oppfordret til i et personlig brev å fremlegge for styret hva som ble fremsatt som anklage mot meg, slik at sakene kan bli erkjent i sin sannhet.

9.5.1914

Ærbødigst

Marcello Haugen

Adr.: Stuttgart hovedpostkontor, poste restante.

5. Skrivelse fra en gruppe norske medlemmer til sentralstyret i Antroposofisk Selskap

I anledningen den eksklusjon av herr Haugen fra A.G. (Anthroposofische Gesellschaft) som har funnet sted, føler de undertegnede medlemmer det som sin plikt

å reise et spørsmål i sin alminnelighet og rette det til sentralstyret, nemlig under hvilke betingelser og omstendigheter et medlem kan utelukkes fra A.G. Det er ikke vår hensikt å avkrefte eller diskutere de grunner som i dette enkelttilfelle har ført til utelukkelsen av herr Haugen fra A.G. Vi tror at såvel A.G. som herr Haugen er best tjent med at den beslutning som sentralstyret har fattet blir lojalt respektert. Det ligger oss også fjernt å uttale noen mistillit til sentralstyret. Vi tror at sentralstyrets beslutning er diktet av det oppriktige ønske å gjøre det som er best og tjenligst for selskapet. Men vi tror også at sentralstyret ikke har gjort seg det helt klart hvilke betenkeligheter som derved er skapt blandt medlemmene, siden herr Haugen ikke fikk anledning til å uttale seg om grunnene til utelukkelsen. Den omstendighet at herr Haugen er blitt utelukket uten at han fikk anledning til å forsvare seg og uten at man først oppfordret ham til frivillig å tre ut av selskapet, har hos oss vekket visse bekymringer for fremtiden. Vi tillater oss derfor å spørre om sentralstyret også i fremtiden vil gå frem på lignende måte hvor det dreier seg om utelukkelse av et medlem. Vi mener at selv der det foreligger de aller beste grunner for en slik utelukkelse, slik at den så å si er selvfølgelig, skulle det brukes en annen fremgangsmåte. Medlemmet burde etter vår mening først bli advart fra sentralstyret, og styret i den gruppe som medlemmet tilhører skulle få anledning til å uttale seg i saken. Dersom advarselen er forgyeves, skulle man sammen med medlemmet gjennomgå grunnene som gjorde det umulig for vedkommende å bli værende i selskapet, samtidig som man rettet spørsmålet til vedkommende personlighet om han eller hun kunne tenke seg å tre frivillig ut av selskapet. Derved blir det mulig for vedkommende å uttale seg skriftlig eller muntlig om de fremførte grunnene for en utelukkelse, og utelukkelsen skulle først finne sted etter at denne mulighet var benyttet eller avvist. Det synes oss som om vi unødvendig legger våre fiender våpen i hendene hvis det kan sies i overensstemmelse med sannheten at vi utelukker medlemmer uten at de har hatt anledning til å forsvare seg.

Kristiania, mai 1914

Richard Eriksen, Laura Schulruf Bugge, Marta Steinsvik, Livy Reitan, Anna Erikson, Kitty Raabe, Haakon Flak, Andreas Paulsen, Ingjerd Tischendorf, Mimi Grieg Bing, Johanne Jebsen, Johanne Smit, Andrea Fleischer, Ludvig Kahrs, Kristina Frölich, Sigurd Poulsen, Johanne Fleischer, Ole Reitan, F ... (uleselig), Nora Arentz, Julie Poulsen, Lily Smit, Chr. Smit, Kitty Heitmann, Dora Bugge

6. Sentralstyrets svar av mai 1914 etter et håndskrevet forelegg av Rudolf Steiner

Kjære herr Eriksen – på vegne av sentralstyret tillater vi oss å sende Dem følgende svar på Deres henvendelse angående tilfellet Haugen. Vi ber Dem å betrakte dette som rettet til *hver enkelt* av de interpellierende personligheter, da vi oppfatter interpellasjonen som utgående ikke fra en gruppe (Zweig), men fra en rekke medlemmer som enkeltpersoner. Vi ber Dem derfor å la vårt svar sirkulere blandt interpellantene.

Selv om brevet inneholder en forsikring om at det ikke uttales noen mistillit mot sentralstyret, inneholder det likevel et slikt mistillitsvotum *gjennom sitt innhold*.

Det inneholder dette spesielt ved at det forutsettes at styret skal uttale seg generelt om hvordan det vil forholde seg i fremtiden, dersom det mot styrets mening skulle synes nødvendig med en forklaring: om et medlem på grunn av visse hendelser ikke lenger kunne være medlem. Et mistillitsvotum taper ikke sin karakter om man fjerner *benevnelsen*, dersom det likevel gjennom sitt vesen er et sådant.

Man skal dog huske på at Antroposofisk Selskaps vesen må bestå i at medlemmene har *tillit i forvaltningssaker*, og selvsagt dreier det som her er sagt seg *kun* om slike saker. Hvordan kunne et slikt selskap bestå på annen måte enn ved at den *individuelle* form i hendelsene blir tatt i betraktning ved hvert enkelt tilfelle. I andre foreninger er det til en viss grad mulig å fastsette regler for fremtidige tilfeller, der det blir nødvendig å gjøre noe lignende som med Haugen, men slikt er ikke mulig i Antroposofisk Selskap. Der må der være tillit til styret, og man må kunne regne med at medlemmene av dette styret kan handle i enkelttilfelle ut fra sin menneskelige innsikt, at de ikke kun er talerør for statutter. Idet interpellantene krever regler for fremtidige tilfeller, erklærer de i virkeligheten: vi har ikke lenger tillit til disse styremedlemmene. Styret har faktisk – ifølge sin innsikt – grepet til den *mildeste* fremgangsmåte som var mulig. Den måte som interpellantene foreslår, å sitere og forhøre, er dog mye hårdere. Styret føler seg ikke kallet til å *dømme*, å ta stilling til skyld eller uskyld. Det betrakter sitt tiltak *ikke* som straff. Dette tiltaket består ene og alene deri at herr Haugen i fremtiden ikke mer kan betraktes som medlem av Antroposofisk Selskap. Denne erklæring er styrets frie erklæring, og den tilsvarende Antroposofisk Selskaps vesen. Et menneske blir ved sin inntreden «anerkjent» som medlem. Dette er den nødvendige art av konstitusjon i Antroposofisk Selskap. Et styre som blir tilkjent retten til å «anerkjenne», må som et selvsagt motstykke også kunne oppheve denne anerkjennelse igjen. I en slik opphevelse av medlemskap ligger der ingen *straff*, men kun den erklæring at den som det vedkommer ikke lenger kan være medlem, ifølge styrets innsikt eller oppfatning. *Vi vil ikke dømme*, vi betrakter oss slett ikke som *dommere*, og kan derfor heller ikke lytte til vitner eller avhøre noen. Ved fremtidige tilfeller av lignende art vil det uten tvil kunne bli nødvendig med helt andre fremgangsmåter for å klarlegge kjensgjerningene. Det kan da kanskje komme på tale å stille spørsmål eller lignende til medlemmet. I tilfellet Haugen var det *ikke* nødvendig å sitere ham direkte for å komme til erkjennelse og til en samvittighetsfull undersøkelse av de faktiske forhold. Vi kjente ganske inngående grunnlaget for den erklæring som vi så har avgitt. I dette tilfelle har vi ikke gjort noe annet enn å erklære det som umulig at en personlighet som handler slik som Haugen kan være i Antroposofisk Selskap.

At medlemmene av sentralstyret ikke er preget av noen transsynthet i denne sammenheng, vil fremgå av kjensgjerningene. Man bør ta i betraktning at etter tilfellet Vollraht er tilfellet Haugen det *annet* i løpet av *tolv år*.

I Haugens tilfelle var det dessuten umulig å gripe til en saksgang som innebar vitneprov etc., da hver dags utsettelse ville medføre ytterligere skade. Sin handlemåte, som er uforenlig med selskapets hensikter, har Haugen gjennomført så raskt at det også var nødvendig med en rask handling, dvs. en erklæring om at en slik måte ikke hørte hjemme i selskapet. Å forhøre ham ville altså medført at styret med vitende og vilje hadde bidratt til meget uheldige utvidelser av Haugens fremgangsmåte.

Derved ville han ha funnet anledning til å skape mistillit til selskapet, men sikkert *ikke* – efter hans oppfatning – fordi han i en situasjon hvor det var nødvendig å handle raskt, følte plikt til å vise seg tilliten verdig ved å våke over selskapets riktige utvikling.

Vi ber Dem å ta imot denne erklæring, som sentralstyret har gitt ut fra sin pliktfølelse overfor den uttalte mistillit, sammen med en forsikring om vår vennskapelige innstilling.

For sentralstyret

M. v. Sivers, Dr. Unger

Oversatt av Jakob Kvalvaag

Kommentar:

Litt om «psykopati»

I Antroposofi i Norge IV-2007 gjengis et referat fra et styremøte i antroposofisk selskap i Berlin 24. april 1914, der Rudolf Steiner omtaler Marcello Haugen som «psykopatisk mindreverdig» og «mindreverdig psykopat». Flere som har lest dette, har undret seg over hvordan Steiner kan bruke uttrykk som for vår opplevelse er så belastede.

Betegnelsen psykopati har i psykiatrien forblitt omdiskutert gjennom mange generasjoner. Tidligere var dette en samlebetegnelse for sinnslidelsene (*psycho*, sinn, sjel; *pathos*, lidelse, sykdom). Denne bruken har endret seg gjennom tidene. I dag er dette svært sjelden brukt som diagnose. Vanligvis brukes diagnosen sosiopati på personlighetsforstyrrelser som kan ytre seg som det mange i vår tid forstår som «psykopati».

Den tyske psykiateren Emil Kraepelin (1856-1926) systematiserte de psykiatriske diagnosene og var den som sterkest preget bruken av dem på Steiners tid. Diagnoseene var mindre spesifikke enn i dag. Kraepelin beskriver i en nokså vid forstand flere forskjellige former for psykopati, tilstander vi i dag stort sett vil betegne som ulike former for personlighets- eller adferdsforstyrrelse. Men enda var det nok mange som brukte betegnelsen en del videre enn i Kraepelins definisjoner.

Hvis vi ser på hvordan Steiner bruker uttrykkene «psykopat» og «psykopatisk», bl.a. i forbindelse med elever som taes opp i kollegiemøtene på skolen i Stuttgart (GA 300b, s. 122; GA 300c, s. 61, 115), i medisinsk (GA 314, s. 79) og i annen sammenheng (GA 79, s. 51), virker han tydelig preget av sin samtid, hvor uttrykkene nettopp ble brukt på en annen måte enn i dag.

Steiner hadde et stort utvalg av psykiatrisk litteratur i sitt bibliotek («Beiträge zur Rudolf Steiner Gesamtausgabe», Nr.108, s. 49). Jeg har ikke funnet tid til å undersøke om «mindreverdig psykopat» også kan ha vært en betegnelse som (forbigående) ble brukt på denne tiden, men jeg holder ikke det for umulig. Den gang var det mange, inkludert ledende psykiatere som betraktet psykiatriske pasienter som ikke bare syke, men samtidig moralsk degenererte. I medisinen og ikke minst psykiatriens historie finner vi mange diagnoser og betegnelser som i vår tid er så moralsk diskvalifiserende at de kun brukes som skjellsord. | *Arne Enge*